

uznání a/nebo internalizaci vlastní sexuální orientace (2). Člověk si tedy může vybrat, zda a/nebo jak označí svou identitu sexuální orientace, nevybírání si ovšem svou sexuální orientaci. Jinými slovy, sexuální nebo romantická přitažlivost, touhy, fantazie, vztahy a chování tvoří základ pro označení sexuální identity (4), ale samotné použití či přivlastnění této identity závisí na jejich kulturní dostupnosti a smyslnosti. Otázky stability a/nebo proměnlivosti sexuální orientace/identity/označení je proto nutné vnímat jak v kontextu biologických/esencialistických, tak i kulturních/konstruktivistických faktorů (5). Pokud například nejsou označení pro sexuální identitu k dispozici, nemusí je osoby v některých regionech přijímat. Přestože euroamerická označení identity, jako gay, lesba nebo bisexuál/ka, nabyla značné globální srozumitelnosti, nevyjadřují univerzální významy a jejich přijímání se po celém světě liší. Podobně i další typy relativně široce dostupných „nálepek“ sexuální identity, jako „queer“, prokázaly vysokou globální dostupnost, jejich receptce ale bývá pro osoby žijící v neanglicky mluvících zemích často matoucí (6).

Sexuální orientace i sexuální identita bývají často konceptualizovány jako součást obecnější sexuální identity, kterou obvykle chápeme jako vícedimenzionální entitu zahrnující sexuální chování; sexuální hodnoty; romantické a citové preference ve vztazích; sociální příslušnost a skupinová členství vč. jejich norem a postojů k ostatním členům (2). Z výzkumů vyplynulo, že většina těchto dimenzí může podléhat změnám v důsledku komplexního vzájemného působení různých proměnlivých kontextových faktorů, životních zkušeností a vývoje subjektivity jednotlivců.

Kritika tradičních modelů coming outu

Dosavadní výzkum v oblasti vývoje sexuální identity se zaměřoval prakticky výhradně na neheterosexuální osoby. Tento fakt lze vysvětlit tím, že sexuální identita se charakteristicky stává pozoruhodným aspektem života člověka pouze tehdy, když se liší od předpokládané heterosexuální normy, která je charakteristická pro heteronormativní kultury. V těch je totiž

heterosexualita natolik samozřejmá, že (dosud) nevytvořila základ pro význačnou a samostatnou identitu (3, 4).

Již od počátku 70. let 20. století se výzkum zkoumající neheterosexuální identity soustředil na lepší pochopení zdravého vývoje těchto identit coby součástí tzv. procesu coming outu, který se vžil pro popisování procesu spojeného s uvědoměním a přijetím neheterosexuální identity v rámci heteronormativních společností (7). Postupem času v této oblasti vznikla řada modelů, které se snažily zmapovat jeho průběh, zejména pak překonávání specifických výzev a faktory přispívající ke zdravému vývoji gayů a leseb (8, 9). Tyto první „comingoutové“ modely obvykle předpokládaly lineární vývoj sexuální identity a dělily jej na etapy, počínaje sebeuvědoměním a rozpoznáním touhy vůči osobám stejného pohlaví v dětství, objevováním sexuality během dospívání, sebezpřijetím, sebeidentifikací (zpočátku jen jako gayové a lesby), první svěřením se druhé osobě a nakonec integrací neheterosexuality do širšího pojetí své identity v mladém dospělosti (8, 9).

Všechny tyto sofistikované modely však byly kritizovány, protože nedokázaly empiricky podpořit své argumenty, například identifikovat jednotlivce ve všech navržených fázích (3, 4). Další kritika zahrnovala nadměrný důraz na esencialistickou perspektivu a jednosměrné chápání vývoje gay, lesbické či bisexuální identity. Nebraly například v úvahu skutečnost, že někteří neheterosexuální lidé z různých důvodů nepřijímají označení/identitu sexuální orientace nebo se identifikují jako „heterosexuální“, přestože pociťují přitažlivost i k osobám stejného pohlaví/genderu a/nebo s nimi mají sex. Podobně výzkumy, které zohledňovaly jednotlivé dimenze sexuální identity (např. sexuální přitažlivost, chování a identitu/označení), našly značný nesoulad mezi těmito dimenzemi – ačkoli přitažlivost k osobám stejného pohlaví/genderu uvádí relativně větší podíl lidí, již méně lidí uvede, že má sex s osobami stejného pohlaví/genderu a ještě méně osob přijímá nějakou LGBT+ identitu (10, 11). Aktuálnější výzkumy také doložily, že některé dimenze sexuální identity, jako jsou vztahy, chování nebo skupinová příslušnost, se mohou v čase vyvíjet či měnit, což kontrastuje

s dimenzí přitažlivosti či partnerských preferencí, jakožto celoživotně stabilních součástí sexuální orientace (2, 5). Taková stabilita ale nemusí platit na identitní úrovni, která, jak již bylo uvedeno je ovlivněna dobovými diskurzí, jazykem či obecně sociokulturními faktory. V současnosti jsme tak například svědky procesu, při kterém stále více mladých neheterosexuálních osob přijímá méně obvyklé typy označení jako například pansexuál, demisexuál, aromantik či asexuál, které jejich perspektivou citlivěji vystihují aspekty „jejich“ sexuality, jako je intenzita sexuálních potřeb, preference genderu partnerů, politické postoje, filozofické postoje atd. (4, 12).

Současné přístupy ke zkoumání vývoje sexuálních identit lze definovat jejich větší citlivostí a teoretickou pestrostí (kombinují prvky esencialistické, konstrukcionistické, poststrukturalistické, feministické, queer teorie) a snahou zohlednit komplexní a kontextuální faktory ovlivňující dospívání neheterosexuálních lidí a jejich prožívání sexuality v různých místech a časových obdobích, tak jako diskurzivních, politických, sociálních a právních kontextech (2, 4, 13). Savin-Williams (4) například navrhl koncept diferenciatní vývojové trajektorie, který připouští více možných vývoju v průběhu života neheterosexuálních osob a zdůrazňuje rostoucí porozumění pro nestabilitu či běžnost změn sexuální identity u neheterosexuální mládeže, tento fakt zejména u žen sledovala pak např. ve výzkumu Diamond (14). Další výzkum zdůraznil rovněž tzv. celoživotní perspektivu, která nám může pomoci pochopit rozdílný vliv diskurzivních prostředí v rámci různých časů, během nichž neheterosexuální lidé dospívali (15). Dnes tak vedle sebe často žijí neheterosexuální lidé, kteří mají zcela rozdílné identity – například muži narození mezi 30. a 40. lety 20. století v USA přijímali „homosexuální“ identitu, a to i navzdory tomu, že byla v této době často patologizována a vystavena pokusům o „léčbu“. Později v 60. a 70. letech mohli muži v době pučického gay osvobozenického hnutí přijímat „gay“ identitu, zatímco od konce 80. let krize AIDS a rostoucí kritika gay a lesbického hnutí vedla k nástupu pojmu „queer“, který navzdory své hanlivé minulosti začal být chápán jako symbol vzdoru vůči marginalizující heteronormativní kultuře, institu-

¹ Z výše zmíněných důvodů je zde termín neheterosexuální užíván k označení osob, které z nejrůznějších důvodů nespádají pod heteronormativní kategorii „heterosexuální“ nehledě na to, zda se svou sexuální orientací takto označují či zda k tomu měli (např. v minulosti) dostatek příležitostí.